

BLÉNESSY JENŐ

A MIKÓ-VÁRTÓL–DARNICÁIG

IV. Újra otthon a hazában

Egyik napról a másikra mintegy kétmillió ember élete változott meg. Az idetelepített román katonaság, gyarmatosító közigazgatási tisztviselők, vasutasok, adóhivatal, a tanítás és egészségügy, főszołgabírói és polgármesteri hivatal, kereskedelem, pénzügy stb. betolakodott honfoglaló tisztviselői mentek, ahonnan jöttek, régi illetőségű helyükre. De amit lehetett, mindent kiürítettek: nagylerakatok készletét, iskolai felszerelést, gyűjteményeket, könyvtárat, még a vasúti fékezők sárga zászlócskáit is! Megváltoztak a törvények, a közigazgatás az oktatás, ismét édes anyanyelvünket használhattuk. CFR helyett MÁV-on utaztunk. Mindennapi életünk nagy gondja a pénz volt. A lakosságnál lévő lejkészletet átváltották: harminc lejért egy pengőt kaptunk. Szeptember végéig mindkét pénznem forgalomban volt, ezután csak a bankokban történhetett a pénzbeváltás. Igaz, hogy a pengőnek erősen megnőtt a vásárló értéke, százhusz pengőért vadonatúj szövet öltönyt lehetett venni. A csőd szélén lévő kereskedők felkutat-ták régi, anyaországi szállítóikat, a magyar kereskedelem is Erdély felé fordult partnerekért.

Az eddig jobbára üres üzletek hamar felteltek, nagy lett a választék is. Én a könyvkereskedések hihetetlenül megnőtt kínálatának örvendtem a legjobban, ahol eddig többnyire csak román nyelvű könyveket lehetett vásárolni. Aki tehetett, újra megtöltötte könyvespolcait a magyar klasszikus irodalom remekeivel, amihez eddig csak hiú ábránd volt hozzájutni.

A házbérbe kiadott lakások mind kiürültek, szerencse, hogy az anyaországból ide igazított tisztviselőknek szállásolást

tudtunk adni. Az újja szervezett intézmények vezetését jól képzett tisztviselők, vezetők vették át. Azzal a céllal, hogy a katonai közigazgatás idején a helybelieket megtanítsák a közigazgatás teendőire. A régi, a magyar államnak felesküdt tisztviselőket, a román hatóságok ugyanis időközben mind elbocsátották. Fiatalokat kellett alkalmazni, megismertetni a magyar törvényekkel és eljárásokkal.

Nevetségesnek tűnik, de még az igavonó állatokkal is sokáig gond volt. A román közlekedés szerint a járműforgalomban az út bal oldala volt a kötelező irány, jobbra térültek. Ezzel szemben teljesen ellentétes a magyar közlekedés: „jobbra hajts, balra tarts” szerint szabályozta a forgalmat. Szegény állataink „tanulj tinó, ökor lesz belőled” elv alapján húsz évig a „csá” biztatásra az út jobb oldalán húzták a szekeret, a „hí” azt jelentette, hogy balra. Ezután már a gazdának kellett az ökrei előtt menve, állatait az új törvények szerint „átképezni”. Sokszor előfordult, hogy figyelmetlenség folytán marhaszekerek, lovas fogatok kerültek szembe egymással. Bonyodalmat jelentett a házszámok kérdése is. Az elmúlt közigazgatás alatt az utcák jobb oldalán a páros számok voltak, bal felől a páratlanok. Ezeket is mind a fordítottjára kellett cserélni. Gondot jelentett utcák neve, melyeket húsz év alatt teljesen átírtak. (Érdekes, hogy az utóbbi évszázadban minden uralomra jutott új államalakulat első teendője az utcanevek átkeresztelése volt, amit valami megveszekedett szorgalommal gyakoroltak...) Egyesek elnevezését tükörfordítással (Fő út = Principală, Selyem út = Mătasei, Kéthíd = Două Poduri), a magyar írók, költők, államférfiak nevét viselő utcák elnevezését román nagyságokéval cseréltek fel. Így: Regele Ferdinand, Regina Maria, Eminescu, Tudor Vladimirescu stb.) Most az utcák jó részét visszakeresztelték régi nevükre, ami mint mindig, így

most is sok zavart okozott a levelezések, idézések, kézbesítések, telekkönyvi okiratok stb. esetén. Az intézmények homlokzatáról is lekerültek a román elnevezések, jelvények, címerek, nemzeti szimbólumok, amelyeket magyar előírásoknak megfelelően kellett átváltani. Könnyű volt a régi viseltes ruhát lecserélni, de nagyon hosszú idő kellett: húsz évnyi kisebbségi sorsban ránk erőszakolt és ránk ragadt életvitelről leszokni. Az eltelt idők visszaéléseiről, törvénytelenégeiről több mint 500 jelentés készült. Kivizsgálták köztisztviselők, egyetemisták, tartalékos tiszti tanfolyamok rész-vevőinek „idegen uralom alatti” magatartását és pozitív következtetés után igazolták. Szomorú és szégyenteljes számunkra, hogy mindezzel együtt járt a zsidótörvény bevezetése. Sárga csillagos megkülönböztetés, minden rendszerváltás aljánépének nagyrománkodása, most nagymagyarkodása, a háború járulékanak, a kenyérjegyek bevezetése. Szenvedtünk a kakastollas, vagy neonáci túlkapások okán, az anyaországi gögtől, melyeknek köszönhetően magyarországi honfitársaink még a századvégén is leoláhoztak minket és csodálkoztak, hogy hibátlanul beszéljük anyanyelvünket.

Az új közigazgatás hamar betöltötte szerepét. A hivatalok élére jól képzett anyaországi köztisztviselőket neveztek ki, akik betanították itteni fiatalokból verbuvált utódaikat. Mire nagy későre hazakerültem, minden valamirevaló, középiskolás végzettséget igénylő állást betöltöttek. Szerencsém volt, mert a városházán hiány mutatkozott a közellátáshoz értőkben. A hivatal vezetője dr. Csíbi Andor jogász, aki írással is foglalkozott, megörvendett gazdasági tapasztalataimnak és hivatalában havi 120 pengő fizetéssel köztisztviselőnek alkalmazott. Ennyi pénzem még sohasem volt. Ha arra gondolok, hogy időmet eddig 20 lejes zsoldért fecsérletem, csoda-e, hogy

most mennyországban éreztem magam? Igaz, annyi volt a teendő, hogy a nyolc órai munkaidőre gondolni sem mertünk. A hivatal megszervezése, a lakosság új nyilvántartásának bevezetése, cukor- és kenyérgyegyek kiosztása stb. miatt az éjfél is sokszor a hivatalban ért. De olyan lelkesen, mint ekkor, azt hiszem soha, egyetlen magyar sem dolgozott az anyaországhoz visszacsatolt Erdélyben. Éreztük, hogy kezünkben van a posztó és az olló is, új életvitelünk megteremtése kimondottan csak rajtunk múlik. Sokat nem időzhettem a közellátási hivatalban, mert László Antal, a vilámlamossági vállalat igazgatója tudomást szerezve elég elfogadható sikereimről, „katonai közigazgatási érdekre” hivatkozva 1941. január 2-től vállalatához igazolt át. Rabszolgamunka következett számomra: román lejből pengőre átszámítva le kellett zárjam az 1940. pénzügyi esztendő, 1:3 arányban „lekönnyeljem az évet”, behajtsam az adósságokat, számba vegyem az „eltávozott” román lakosság ránk hagyott tartozásait, évi mérleget készíteni. Rendbe hozni a hatalmas veszteséggel járó üzemeltetést. Ma is lúdbőrözik a hátam, ha ezekre a hónapokra gondolok. Így Nagy Kálmán műszaki tisztviselővel napi tizenhat óra alatt ketten kellett hogy megoldjuk a hőerőmű teljes irányítását, villanyáram termelését, annak elosztását, a tüzelőanyag beszerzést, a vezetékes áram leszámlázását és a pénzek behajtását. Alig tudtuk egyenesbe hozni a vállalat mérlegét, előkészíteni az 1941. év költségvetését. A hatalmas veszteség miatt fizetésemelésről még csak nem is álmodozhattunk. Mégis dolgoztunk inunk szakadtáig anélkül, hogy egyetlen zokszó elhagyta volna ajkunkat. Fontosnak, nélkülözhetetlennek éreztük magunkat, ami, bármily erőfeszítéssel járjon is, boldoggá, elégedetté teszi a komoly embert. Talán éppen

ennek a kötelességérzetnek köszönhetően, akkor is a villamosági vállalatnál maradtam, amikor a Falusi Kislakásépítő Szövetkezet, mely a nagycsaládosoknak tízezres nagyságrendben építette az új, takaros, ma is elfogadható ingenylakásokat – megvalósítva így az általam eddig ismert családvédelem legjobb modelljét – 500 pengő fizetést ajánlott szolgálataimért. Nem sokáig kellett nélkülöznom a magas fizetés illúzióját, mert 1942 márciusában szabályellenesen, (érettségizetteknek nem volt kötelező ez a kiképzés), három hónapos bakaregulán kellett részt vennem Csíkszeredában. Csalódásomat azzal enyhítették, hogy Szöllősi belügyminiszter Gyergyószentmiklós városi számvevője, miután tudomást szerzett a törvény-sértésről, - összesen ezer forint fájdalomdíjat utalt ki nekem. Kemény, de igazságos volt a magyar katonai rend.

A Székelyföld visszacsatolásával Magyarország lakossága jelentősen meggyarapodott. Máramarostól Beszterce-Tölgyes-Békás-Úz völgye – Ojtozi-szoros – a Keleti-Kárpátok „ezeréves gerincén” haladt. Nyugaton Bodoktól Udvarhely–Kolozsvár érintésével Nagyváradig egy újonnan megrajzolt vonalon.

A háború szele meglegyintette a Székelyföldet is. A magyar hadsereg kiegészült a Marosvásárhelyen székelő Székely Határvédelmi Erőkkal. Az utóbbinak a gerincét a csíkszeredai 9. Határvédelmi Dandár a 68. székelyudvarhelyi, illetve a 69. marosvásárhelyi Határvadász Csoportok képezték. Már elnevezésük is igazolja hogy e csapategységek hadiállományát Székelyföld férfinépe alkotta, míg tisztikara a honvédség hivatásos, Ludovika Akadémiát végzett, az anyaországi alakulatoktól átvezényelt kiváló vezetőkből állt. Ugyanúgy, a tiszthelyettesek, szakszolgálatos vezetők is. Az átképzett legénységi állomány kora 25–45 év között volt. A tiszti karban mutatkozó hiányt az itteni, szellemi pályán dolgozó fiatalság

(érettségizettek, főiskolai végzettek) átképzésével pótolták. A fentiek szerint, az egykori román hadseregben szolgált katonaköteles székelység egy „gyorstalpaló”, lerövidített, összesűrített, kemény, olykor durva átképzés után illeszkedett be a magyar honvédségbe. De csak miután megismerte a magyar katonai felszereltséget, haditechnikát, harcászatot. A tisztikart a 6-10 hónapos tartalékos „karpaszományos” tiszti tanfolyamok, átképzett tartalékosok egészítették ki ugyancsak nagyon összesűrített elméleti-gyakorlati-szakszolgálati-éleslövészeti és táborozási kiképzés után. „A karpaszományos – tartalékos állományban potenciális tisztjelölt – érettségizett, egyévi szolgálatra kötelezett sorkatona. Sok kedvezmény illette meg. Kimenőként újonc korától tiszti mintájú egyenruhát hordott, amelynek gombozása barna volt, fegyvernem-színű karpaszománnyal. Szabad kimenővel rendelkezett, szolgálaton kívül megjelenhetett tiszti társaságban. „Alantas” munkára (például takarításra) még büntetésből sem lehetett kötelezni. Újoncképzés után őrzetetővé lépett elő, majd körülbelül hathónapos katonakorában tizedessé, esetleg szakaszvezetővé. Ezután zászlós – tanfolyamra vezényelték, amelynek elvégzésekor hadapród őrmester (esetleg szakaszvezető), majd rövidesen zászlós lett. Tartalékosként hadgyakorlatokra behíva századossá léphetett elő.

Sokan innen kerültek hívatásos állományba. Aki nem került zászlóstanfolyamra, az karpaszományos őrmesterré lépett elő. Megkülönböztetésül ezek karpaszománya nem lett sárga, hanem fegyvernem- színű maradt: további előléptetésre volt lehetőségük.(1) A tanfolyam hat hónapos kemény és nagyon szigorú fegyelem közepette folyt. Én harminc karpaszományos tanítóval, tanárral, jogással, egyetemistával és mérnökkel kerültem össze. Mindennapi alapkiképzésre,

megerőltető menetgyakorlatokra, zsúfolt programú elméleti képzésre emlékszem vissza, melyet este nyolc és tíz óra között egy jól képzett hívatásos tiszt tartott meg. Meg kellett ismerni a harcászati szabályzatot, hadsereg-szervezést, a határvadász zászlóaljok teljes felszerelését, a híradástechnikát, a csapatok ellátásának gyakorlati és pénzügyi vetületeit. A hadbíróság, a hadipénztár, tábori postaszolgálat működésétől kezdve, befejezve a kémelhárítással. Én mintha megéreztem volna, hogy mi következik, nagyon komolyan vettem a kiképzést. Tanfolyamelsőként végeztem. Vizsgatélelem befejezésekor Virág ezredes egy utolsó kérdést tett fel, hogy mit tartok a harcászati szabályzat legfontosabb parancsának? Azt válaszoltam, hogy „*takarékoskodni a magyar vérrel!*” Azt válaszolta, hogy erre nemsokára alkalmam is lesz és csillagot tett osztályzatom mellé. Zászlósi kinevezést kaptam. Manapság divat szidni az egykori magyar katonaképzés drákói szigorát, de hetven év tapasztalatával a hátam mögött, a kilencvenedik küszöbén csak azt mondhatom felelősséggel, hogy megítélésem szerint ez a kegyetlen tréning nagyban hozzájárult mindannak átéléséhez, amit a sors az elkövetkező években mért rám. A Mikó-várból egyenesen a Kárpátok-beli védelmi állásainkba a Gyimesektől Besztercégig a hegyekben sátortáborozó állomáshelyeinkre vonultunk.

Én egyelőre hazamentem Gyergyószentmiklóásra és László Antal főmérnök vezetése alatt a városi Villamosműveknél próbáltam behozni a hat hónapi lemaradást.

Ebben az esztendőben március végére esett a Húsvét. Éppen negyedévi zárásra készültem, amikor kopogtattak és ámulásomra, egy fekete hajú kislány lépett be.

Feltűzött hajkoronájában fehér fésű, arcán a késői látogatásért halvány pír. Villanyszámlájukat jött befizetni. Húsvéti

vakációját töltötte szüleinél. Bemondta a lakcímét. Kedvesen, sokáig beszélt s én az agyalágyult, bambán, mintha szabadulni akartam volna tőle, pedig szívesen tartóztattam volna, gyorsan kiállítottam a nyugtát. Aztán nagy későre megjött az eszem és megkérdeztem, hogy hazakísérhetem-e? Lassan nyitott kaput, mindketten visszaneztünk. Én egy spanyol rádióállomás közvetítését hallgattam, mely Rosita Serrano énekesnő fülbemászó, szirupos dallamait közvetítette. Éppen hangulatomhoz talált. A lány az Árpád Expresszel Budapestre távozott, én pedig a napokat számoltam a következő vakációig. Hogy az állomáson nagy csokor virággal várhassam. De egy hét sem telt el s az irodában az altiszt már kezembe is nyomta a SAS-behívót. Kilencven napra a tölgyesi 21-es határvadász zászlóaljhoz. Megint átképzés, megint fásasztó gyakorlatok, most már Tölgyesen, ahol a békási tiszti őrsre osztottak be. Megalázó, lenéző bánásmódban részesítettek. Ma sem tudok magyarázatot találni a berettyóújfalusi határvadász zászlóalj tiszteseinek durva, szadista magatartására, hogy miért neveztek mindegyre „oláhba oltott székelyeknek”, ítétek békaügetésre, varjúugrásra, hegyoldalról völgybe buk-fencezésre, barakkunk fogkefével való feltakarítására? Igaz, nem vertek agyba főbe, ahogy az a román kiképzőgyakorlatokon volt bevett szokás. Székely büszkeségem nem tűrte el ezt a megalázó bánásmódot és „a parancs teljesítése után” kihallgatást kértem vitéz Lánghy Emil tábornoknál. Ez úgy látszik hatott, mert miután vitéz Zetényi zászlós megállapította, hogy nekem, zászlósnak tulajdonképpen semmi keresnivalóm a bakaképzésen és betiltotta az „ilyen viszonyulásokat”. Megint bevettem a bogot!

Ezután a katonai gyakorlat végéig tisztnek kijáró bánásmódban részesültem és néhányszor asztali teniszben jól

rávertem a „vitéz századosomra”. Bátorságomért, amiért a magyar hadseregben kikötés járt, bajtársaim viszont nagy tisztelettel és hálával adóztak.

Ezután kiváló minősítéseim folytán, mert mindenütt tanfolyamelső voltam, négy parancsnoksági törzshöz osztottak be, az anyagi ellátás segédtszjeként. Hatalmas felelősséggel járt, óriási megerőltetést kívánt ez a feladat. Az embernek sem éjszakája, sem nappala nem volt. A magyar hadsereg szokásrendje szigorú fegyelemhez, kötelességteljesítéshez szoktatott, amit én komolyan, meggyőződéssel gyakoroltam. Akik így „katonáskodtak”, képesek voltak később méltósággal elviselni, túlélni a fogolytáborok embertelen reguláját, gyilkos kegyetlenségét.

Ne felejtsem folytatni, közben megérkezett hozzám az első szerelem is, a nagy találkozások is, séták a romokban heverő gyergyószárhegyi Lázár-kastélynál, kápolnánál, kerékpár túrák a Gyilkos-tó vadregényes környezetében. A zúgó patakokon való átkelésekkor pedig bizony segíteni kellett Magdinak. Megfoghattam a kezét, ami akkor nagy szó volt. Drága szép, gondatlan ifjúság, harmatos, tiszta első szerelem... Hova tűntél a múltó évtizedek homályában... Boldog voltam, amikor az akkori bakfis-szokásnak hódolva ő is „Emlékkönyvet” szerzett magának. Ezekbe a barátnök, fiúhódoló, rokonok és jóismerősök szoktak beleírni, kedvemért vásárolta.

Nagy megszakításokkal majdnem három évet tartott és Keszthelyen eljegyzéssel ért véget az én első szerelmem. Aztán a véletlenek sorozata, a sors szeszélyes játéka, valóban az első szerelmek sorsára juttatta, barátsággá növesztette a miénket is. Magdi a háború után Budapesten telepedett le, matek tanárnő lett, férje, szép családja, lánya van. 1976-ban kíváncsiságból

Géza fiammal meg is látogattam. Kedvesen, enyhe nosztalgiával mosolyogva emlegettük fel a gyergyói szép éveket és örvendtünk, hogy mindketten biztos révben, szép családdal és értelemmel érhettük meg az öregkort.